

CEZA İNFAZ KURUMUNDA BULUNAN HÜKÜMLÜYE VASİ TAYİNİ SORUNU ÜZERİNE

Anayasa Mahkemesi'nin 22.3.2023 tarihli ve E. 2022/105, K. 2023/54 sayılı Kararı Üzerine Değerlendirmeler

Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ

22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na göre, ergin (reşit) kişi, “**bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm**” olmakla kısıtlanır (m. 407, f. 1) ve mahkum olduğu bu cezanın **infazına başlanmasıyla** bu kişiye vasi tayin edilmesi gerekmektedir (m. 407, f. 2). Bunun için işlenen suçun kasten veya taksirle işlenmiş olmasının önemi yoktur. Önemli olan, **mahkum olunan bir yıl veya daha uzun süreli hapis cezasının infazına başlanmış olmasıdır**. Mahkûm olan kişinin işlerini görecektir durumda olup olmamasının vasi tayini bakımından bir önemi bulunmamaktadır. Bu cezanın infazına başlanmasıyla Cumhuriyet savcısı vesayet makamı olarak sulh hukuk mahkemesinden (4721 s. TMK, m. 397), hükümlüye vasi tayin edilmesini talep eder. Bu talep üzerine hükümlüye vasi tayin edilir. Bu cezanın infazının tamamlanmasıyla, vesayet, mahkemeden bir karar alınmasına gerek olmaksızın, kendiliğinden sona erer (4721 s. TMK, m. 471). Dikkat edilmelidir ki, koşullu salıverilmek (İnfaz Kanunu, m. 107), denetimli serbestlik tedbiri uygulamasıyla salıverilme (İnfaz K, m. 105/A) vesayet ilişkisini sona erdirmemektedir. Zira, infaz devam etmektedir¹.

Anayasa Mahkemesi, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun yukarıda içeriği açıklanan 407 ve 471. maddeleri hükümlerini aşağıdaki gerekçe ile Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir²:

---

¹ Kişi, işlediği suç dolayısıyla mahkum olduğu **bir yıl veya daha uzun süreli hapis cezasının kesinleşmesiyle** “sınırlı ehliyetsiz” sayılmaktadır.

Vesayet altındaki hükümlü, “*ayırt etme gücünü haiz bulunduğundan sınırlı da olsa belirli işlemleri yapabilir*”; “*karşılıksız kazandırma amacına yönelik bağışlama, ibra, kefalet alacaklısı olma, işgal ve ihraz yoluyla mülkiyet kazanma gibi işlemleri vasinin iznini almaksızın tek başına yapabilir*”; “*başkalarına devredilemeyen ve hak sahibinin ölümüyle mirasçılara geçmeyen, nişanın bozulması ve manevi tazminat talebi, evliliğin iptali talebi, şikâyet hakkı, kısıtlanmanın kaldırılmasını talep etme hakkı, vasiyet düzenleme gibi kişiye sıkı biçimde bağlı hakları*”, vasinin iznine gerek olmadan kullanılabilir. Buna karşılık, “*adın değiştirilmesini ve yaşın düzeltilmesini talep, nişanlanmak, evlenmek, evlat edinme veya edinilme, boşanma davasının açılması gibi bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları içeren işlemler için vasinin rızası veya katılımı aranmaktadır*.”: Anayasa Mahkemesi, 22.3.2023, E. 2022/105, K. 2023/54 (RG: 23 Haziran 2023-32230), pn.10.

“*Öte yandan Kanun'un 462. ve 463. maddeleri uyarınca taşınmazların alımı, satımı, rehin edilmesi ve bunlar üzerinde başka bir ayni hak kurulması, ödünç verme ve alma, mal rejimi sözleşmeleri, mirasın paylaşılması ve miras payının devri sözleşmeleri yapılması gibi işlemlerde vesayet makamının izni; vesayet altındaki kişinin evlat edinmesi veya evlat edinilmesi, mirasın kabulü, reddi veya miras sözleşmesi yapılması gibi işlemlerde denetim makamının izni aranmaktadır. Dolayısıyla vesayet altına alınan hükümlü kendisini borç altına sokan ve mal varlıklarını etkileyen hukuki işlemleri vasinin onayı ya da vesayet makamı ile denetim makamının izni olmadan tek başına yapamaz*.”: Anayasa Mahkemesi, 22.3.2023, E. 2022/105, K. 2023/54, pn.12.

“*449. madde gereğince de kefalet, vakıf kurmak, önemli bağışlarda bulunmak vasinin onayı olsa da yapılamayan mutlak yasak kapsamındaki işlemlerdir*.”: Anayasa Mahkemesi, 22.3.2023, E. 2022/105, K. 2023/54, pn.13.

² Anayasa Mahkemesi, 22.3.2023, E. 2022/105, K. 2023/54.

“Kuralla ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmakla birlikte bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan kişilerin mutlak olarak vesayet altına alınmalarının Anayasa’nın 20. ve 35. maddeleri çerçevesinde özel hayata saygı ve mülkiyet haklarına sınırlama getirdiği açıktır.” (pn. 21)

“İtiraz konusu kuralla hükümlünün kişisel gözetimi ile şahsen korunması ve mahkûmiyeti süresince mal varlığını yönetememesinden dolayı hak ve menfaatlerinin zarar görmesinin engellenmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle kuralla öngörülen sınırlamanın anayasal anlamda meşru bir amacının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.” (pn. 28)

“Bu bağlamda kuralın, bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olmaları nedeniyle ceza infaz kurumunda cezasını çeken kişilerin şahsen ve mal varlıkları yönünden korunmalarının sağlanmasıyla hak ve menfaatlerinin zarar görmesinin engellenmesi amacına ulaşma bakımından elverişsiz olduğu söylenemez.” (pn. 30)

“Kural ile özgürlüğü bağlayıcı bir ceza nedeniyle hükümlünün, özellikle şahsi ve mal varlığıyla ilgili bazı hukuki işlemleri yapamayacağından kendisine kanun gereğince mutlak olarak vasi atanmasıyla korunması amaçlanmaktadır. Ancak bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olan kişilerin ayırt etme gücünü haiz ve herhangi bir vasi atanmaksızın kendi işlemlerini yürütebilecek durumda oldukları açıktır. Dolayısıyla hükümlü, **kendi işlemlerini görebilecek durumda olup olmadığı değerlendirilmeksizin** kendisine vasi atanmasıyla kural olarak vasinin rızası olmadıkça kendi işlemleriyle borç altına giremeyecek, özellikle mal varlığıyla ilgili kimi işlemlerde vesayet ve denetim makamlarının izni gerekecek, kişiye sıkı sıkıya bağlı **nişanlanma ve evlenme gibi işlemler için dahi öncelikle vasinin rızası aranacak**, kefalet, vakıf kurmak, önemli bağışlarda bulunmak için vasinin onayı olsa da herhangi bir işlem yapamayacaktır. Böylece hükümlünün şahsi gözetimi ve mal varlığının idaresi adına özel hayatın korunması ve mülkiyet haklarına büyük ölçüde sınırlama getirilmektedir.” (pn. 31)

“Bu bağlamda kuralla hükümlünün gerçekten korunmasını gerektiren durumların bulunup bulunmadığının araştırılıp ancak böyle bir durumun varlığı hâlinde vesayet kararı verilmesi hususunda mahkemeye takdir hakkı tanınmamakta ya da ihtiyaçları dikkate alınarak hükümlünün ergin ve ayırt etme gücünün bulunması nedeniyle vesayete göre kişinin ehliyetini daha az sınırlayan ve daha dar koruma sağlayan yasal danışmanlık ve kayyım atamasına imkân sağlanmamaktadır. Dolayısıyla kuralın ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmadığını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmışının mümkün olduğunu göstermektedir. Bu nedenle kuralla **hükümlüye zorunlu olarak vasi atanmasının hükümlünün korunması amacı bakımından gerekli olmadığı** sonucuna ulaşılmıştır.” (pn. 32)

“Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 13., 20. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.” (pn. 33)³

İşlediği suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm olan kişinin bu cezası seçenek yaptırımlardan birine çevrilmemiş veya ertelenmemiş ise, bu cezanın infazına kural olarak infaz kurumunda başlanacaktır. Kişinin ceza infaz kurumunda bulunmasının, **mallarını idare, malvarlığı üzerinde tasarrufta bulunma** gibi belirli iş ve işlemleri yapabilme bakımından önemli bir

---

³ Anayasa Mahkemesi, ayrıca, bu iptal kararının Resmi Gazetede yayımlandığı tarihten itibaren dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar vermiştir.

sorun ortaya çıkaracağı kuşkusuzdur. Bu iş ve işlemlerin vekalet yoluyla bir başkasına yaptırılması mümkün olabilir. Ancak, bu iş ve işlemlerin yaptırılabilmesi için bir başkasına **vekalet** vermesi, hükümlü bakımından ilave bir külfet oluşturabilir. Bu nedenle, söz konusu iş ve işlemlerin icrasını gerçekleştirme bakımından, hapis cezasına mahkum olan ve bu cezanın infazı sürecinde ceza infaz kurumunda bulunan hükümlüye **talepte bulunması halinde vasi tayin edilebilmelidir**. Bu bağlamda vasi tayini için mahkum olunan hapis cezasının süresinin bir önemi bulunmamalıdır. Önemli olan, kişinin mahkum olduğu hapis cezasının infazı sürecinde ceza infaz kurumuna girmesi ve infaz kurumunda bulunmasıdır. Ancak belirtmek gerekir ki, şahsa sıkı sıkıya bağlı olan hakları kullanma bakımından vasi tayinine, vasinin icazetine ihtiyaç olduğunu düşünmemekteyiz.

Tayin edilen vasinin görevinin hükümlünün ceza infaz kurumunda bulunduğu süre ile sınırlı tutulması gerektiğini düşünmekteyiz. Şayet reşit ve mümeyyiz olan hükümlü, örneğin koşullu salıverilmeden yararlanarak ceza infaz kurumundan tahliye edilmiş ise, vesayet ilişkisinin sonlandırılması gerekir. Cezanın infazının toplumsal ortamda devam etmesi, hükümlüye vasi tayinini gerektirmemelidir.

Kanaatimizce, bu alanda yapılacak olan düzenlemelerin tutuklular bakımından da uygulanmasını sağlamak gerekir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, bu hususların TCK, m. 53'de düzenlenen kasten işlenen suçtan dolayı hapis cezasına mahkumiyete bağlı hak yoksunlukları ile bir ilgisi bulunmamaktadır.